

PARSHAT SHEMOT 2017 – SOURCE SHEET

1. Talmud Bavli, Sotah 36a/b – the Talmud's name for Sefer Shemot

רבי חנינא בן גמליאל אומר: לא כדרך שחלוקין בחומש הפקודים חלוקין באבני אפוד, אלא כדרך שחלוקין ב"חומש שני" . . .

2. Haamek Davar – the connection between Shemot and Bereishit

זה הספר נקרא בפי בעלי המדרש ספר שמות . . . וכן בהרבה מקומות. והרמב"ן סוף הספר קראו ספר הגאולה. זולת רבינו בה"ג [בעל הלכות גדולות] בסוף ספרו הקדוש יקראו ספר שני, דקחשיב חמשה חומשי תורה: ספר בראשית, וחומש שני, וספר כהנים, וחומש הפקודים, ומשנה תורה. ושותא דרבותינו ניתן ללמדנו בינה, שלא בחנם שינו השם בזה הספר, והיה לרבותינו לקרוא כולם במספר חומש שני ושלישי וכו', או חומש שמות, או על הענין המסוים שבו, כמו יציאת מצרים או מתן תורה, כמו שקורא ספר במדבר, ספר הפקודים, וכמש"כ במקומו הטעם. אלא בא ללמדנו דזה הספר ביחוד הוא "שני" לספר ראשית הבריאה, כי הוא חלק שני מזה הספר, היינו, בו נגמר סדר הבריאה.

וכמאמרם ז"ל "בראשית: בשביל ישראל שנקראו ראשית". פירוש: תכלית העולם בכלל, הוא שיהא אומה אחת חלק ה' עמו, וזה לא נשלם עד שיצאו ישראל ממצרים ובאו לתכליתם שיהיו לצורה אחרת במה שקבלו עליהם עול תורה ומצוות. ובזה נכלל גם זה התכלית שיהיו ראויים להיות לאור גוים להעמידם על ידיעת אלהי עולם . . . וזהו תכלית הבריאה שנברא לכבודו ית' . . . נמצא דיציאת מצרים היה גמר הבריאה, או מתן תורה, כמבואר עוד ברבה "בראשית: בזכות התורה שנקראת ראשית" . . . ודעת תורה אצל עם ה' הוא כמו דעת אנושי ומדות ישרות של תורת האדם, אשר אע"ג שלא הגיע תבל ומלואה לזה השלמות עד אחר זמן רב אחר בריאת שמים וארץ, וגם כהיום יש הרבה בני אדם שלא הגיעו לזה המעלה, מכל מקום הדבר מושכל גם לאומות העולם, דרך זה היה תכלית מעלת האדם.

וכך יש לנו עם ישראל להאמין דאע"ג שלא ניתנה התורה וחוקותיה עד אחר יציאת מצרים, וגם עתה יש הרבה מישראל שלא הגיעו לדעת תורה, מ"מ רק התורה היא תכלית מעלת ישראל, שנוצרו לזה, ובזה ניתנו לברית עם לאור גוים. נמצא דספר שמות הוא ספר שני להראשון, כמו שהמה ענין אחד ובו שני חלקים של ספר הבריאה. ובזה נתבאר הא דכתיב ואלה ב"א"ו" . . . ולדברינו בא ללמדנו על חיבור הענינים והספרים זה לזה.

3. Abarbanel – what's the difference between Bereishit & Shemot

מה ראתה החכמה האלהית להבדיל ספרים האלה ולהניח בתחלה ספר בראשית ואחריו ספר ואלה שמות? . . . לפי שספר בראשית נתיחד לספר המעשים והתלאות שקרו לאנשים יחידים . . . כאדם ונח ושם ועבר אברהם יצחק ויעקב ובניו ושאר יחידי סגולה. ואחרי שהשלים ספורי עניני אותם היחידים בספר הראשון ההוא התחיל הספר הב' הזה לבאר ולהגיד עניני האומה הקדושה הישראלית בכללותה; אם במה שנשקעה בגלות מצרים ושעבודם הקשה, ואם שנגאלה משם במסות באותות ובמופתים וביד חזקה, ושקבלה תורת אמת חקים ומשפטים אלהיים בהר סיני, ושעשתה בית זבול ומשכן קדש לאלהים, ושרתה ביניהם שכינתו . . . וזו היא הסבה הראשונה.

והסבה הב' היא שכוונת התורה האלהית היתה בעצם וראשונה (first and foremost) להשלים עדת ה' ועם מרעיתו בתורתו ובמצותיו ולהשלימה בשלמיות כלם, גופני ונפשי. וכאשר רצתה תורת האלהים לבאר מעלת האומה וקדושתה התחילה לבאר מעלתה מצד אבותיה להודיע שהיא זרע קדש ברוך ה', ושאין עם בני ישראל עמים מפוזרים ומפורדים מקובצים יחד על דעת ודת אחת, כי הם לא היו כן, אבל המה כלם קדושים ומזרע אחד קדוש ומסתעפים מאנשים רשומים. ולכן התחילה ספור היחס ההוא מאבינו אדם הראשון, והגידה מבניו אותם שהיו בלתי שלמים להודיע שלא נסתעפה האומה מהם להיותם כקליפות, אלא משת שהוא היה הפרי המובחר להיותו בצלם אלהים ובדמותו. ושגם מבני שת היו רבים כקליפה ולא נמשכה מהם האומה, רק מנח שהיה הפרי צדיק, תמים היה בדורותיו, ומצא חן בעיני ה', וממנו נמשכה האומה.

וגם לא מכל בני נח נסתעפה, כי היו חם ויפת כקליפות, רק משם שהיה הפרי הנבחר. ומבני שם עבר, ומבני עבר אברהם, שהוא היה פרי צדיק עץ חיים, ומבני אברהם יצחק, שהשאר היו כקליפות, ומבני יצחק בחר ביעקב, ואת עשו שנא, כי היה יעקב לבדו הפרי הטוב . . . ובניו י"ב שכלם היו במדרגת הפרי ולא א' מהם כקליפה, והם היו הקהל וקבוץ אנשים רבים כלם שלמים שחל בהם השפע האלהי ראשונה בעולם . . .

הנה א"כ הספ' הא' היה מספר היחס והסתעפו' האומה והספ' הב' הזה הוא מספר מעלות האומה ושלמיותי' בעצמה וזו היא סבה שנית.

והסבה הג' היא שהנה ייוחד הספר הא' לספור מעלות האבות וקדושתם ונבואתם ולכן נתיחד ספר בראשית לספור אדם ונח ובניו וכל דורו כדי להגיע לספורי אברהם שהיה יותר שלם מהם, ולכן נכתבו בתור' שלשה סדרים מספוריו. ולמעלת יצחק נתיחד סדר א' ולמעלת יעקב ובניו נתייחדו שלשה סדרי', ולספורי יוסף עם אחיו באו שלשה סדרים, הרי לך כל הספר הראשון ההוא הכולל י"ב סדרים בספורי מעלות האבות. ובעבור שהיה מרע"ה שקול כנגד כלם, ועולה על גביהם במעלת הנבואה, בא בספוריו כל הספר הב' הזה שנכללו בו י"ב סדרים גם כן כאשר נכללו בספר הא' ספר בראשית, להודיע ששקול הוא ספר מרע"ה בסדריו ופרשיותיו כספורי האבות הקדושים ההם כלם יחד. והיה אם כן הספר הא' ספר האבות והספר הזה הב' ספר מרע"ה וזו היא הסבה הג'.

והסבה הד' היא שעיקר הכוונה כמו שזכרתי היתה בספר תורת האלהים להגיד איך לקח אלהים לעם מרעיתו כל זרע בית יעקב. ומפני זה הוצרך כותב התורה לספר מעלת אברהם שהיה אב היחס לאומה הזאת ובגללו ספר ענין אדם ונח שם ועבר שמהם נמשך הצדיק ההוא וביאר מעמד בין הבתרים ומה שנאמר לו שם כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם והברית שכרת השם עמו שמה, וברבוי הזרע, וירושת הארץ, והשגחתו ודבוקו ית' בזרעו. ומשם והלאה ספר איך נמשכו כל הדברים להתקיים הייעודים ההמה וזה היה ענין יעקב ועשו שנתקוטטו מן הבטן, וענין יוסף ואחיו וירידת יעקב מצרים, שכל אלה היו סבות מקדימות לגלות האומה וגאולתה. ואחרי שהשלים ספורי כל הסבות המקדימות ההמה בספר בראשית נשלם הספר ההוא. ובא אחריו ספר ואלה שמות לבאר החולי המסובב מאותן הסבות והוא גלות מצרים והתרופה והתשועה שבאו אחריו בגאולת העם ופדיונם ושלמותם בסיני ודבוק ההשגחה בהם באמצעות מלאכת המשכן הנה אם כן היה ספר בראשית ספר הסבות וספר ואלה שמות הוא ספר הגלות והגאולה המסובבת מהן.

4. Pri Tzaddik – why does Shemot begin with the names of the 12 sons of Yaakov?

פרשת שמות מתחיל בשמות השבטים, דספר זה הוא דמתן תורה, כמו שאמרו בבראשית רבה על פסוק "ויהי אור" (בראשית א', ג') זה ספר שמות, שהוא הוויית האור תורה. וידוע דששים ריבוא אותיות בתורה נגד ששים ריבוא נפשות דישראל, כי אור התורה הוא עצמו אור הנפשות דבני ישראל. ומה שאמרו ששים ריבוא אף שאין ששים ריבוא אותיות בתורה כידוע, רק שכל אות מחובר מאותיות כמו ל' מ' ה' כ' ו', צ' הוא נ' ו', ש' שלושה וו"ן, א' שני יודי"ן ובאמצע ו' וכדומה.

והגם דגם בזה אין החשבון מכוון ששים ריבוא, אבל תפסו המספר ששים ריבוא שהיו בדור המדבר מקבלי התורה. וגם נפשות כל הדורות שורשם מהתורה ומאותם אותיות כי הרבה נפשות באות אחת. וכלל כל הנפשות מישראל הם כלולים בשנים עשר שבטים. ועל כן שמות השבטים שהוא שורש נפשותם, דהשם הוא שורש החיות, הוא גם כן כולל כל התורה . . .

ובריש שמות רבה (א', ה') דנקראים על שם הגאולה . . . ורצה לומר דזכרון שמותם סימן הוא על שם הגאולה הרמוזה גם כן בשמותם. כי על ידי קדושת נפשותם היה הגאולה. וכמו שאמרו "ראובן: ראה ראיתי את עני עמי, שמעון . . .". וכו'. כי בשבט ראובן היה קדושת הראיה, ועל ידי זה גם כן ראה ה'. וכן בשמעון קדושת השמיעה, ועל ידי זה גם כן שמע ה' את נאקתם. וכן בכולם כפי הקדושה שלהם המרומז בשם, נתעורר על ידי זה למעלה גם כן . . . ועל ידי זה בא הגאולה.

והגם דהם נזכרים בהתחלת הגלות אבל עיקר הגלות בשביל הגאולה וכמו שאמרו במדרש שם . . . כל הגלות היה רק כדי לבוא לגאולה ולקבלת התורה. ועל זה הוא מזכיר שם שמות השבטים מצד רמיזתם על הגאולה שהוא מכוון הגלות, והכל הכנה למתן תורה . . .